

Дяченко М.А., Бутузова Л.П. Потенціал арт-терапії як засобу корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. *Proceedings of the XVIII International Scientific and Practical Conference. Copenhagen, Denmark. 2024. Pp. 177-180.*

URL: <https://isg-konf.com/modern-challenges-trends-problems-and-prospects-development/>

XVIII Міжнародна науково-практична конференція «Modern challenges: trends, problems and prospects development», 07-10 травня 2024 р., Копенгаген, Данія

ПОТЕНЦІАЛ АРТ-ТЕРАПІЇ ЯК ЗАСОБУ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дяченко Марина Анатоліївна

здобувачка магістерського рівня вищої освіти
зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта»

Житомирський державний університет імені Івана Франка
maksimcuk678@gmail.com

Бутузова Лариса Петрівна

кандидатка психологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна
lorabutuzova@gmail.com

Розвиток мовлення є одним із найважливіших завдань у дошкільному дитинстві. Завдяки мовленню дитина може чітко та ясно мислити, встановлювати контакт з тими, хто її оточує, брати участь у різних видах дитячої творчості, виявляючи комунікабельність, доброзичливість, ініціативність, креативність тощо. Проте, нараз досить поширеною є проблема порушень мовлення, що виражається у труднощах розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку [1, с.4].

Дошкільників із мовленнєвими порушеннями характеризують такі прояви, як: недостатній рівень розвитку активного словника, використання простих мовленнєвих конструкцій (односкладних непоширених речень), одноманітність синтактичних конструкцій. Самостійне конструювання складносурядних та складнопідрядних речень викликає у таких дітей великі труднощі, із якими вони не у змозі впоратися самостійно (лише за допомоги дорослого). При переказі діти помиляються у передачі логічної послідовності подій, пропускають окремі логічні ланцюжки, «втрачають» дійових осіб. Також вони не завжди повністю розуміють сенс прочитаного, допускають повтори, додають зайві епізоди чи спогади з особистого досвіду, відчувають труднощі у процесі вибору потрібного слова [3]. Порушення мовлення та моторики (порушення координації, непропорційні зусилля, непослідовність, незграбність) - все це,

ускладнює повноцінну участь дітей з недорозвиненим мовленням у процесі комунікації та у діяльності із однолітками: спілкування, іграх тощо.

Системні мовні порушення у дітей дошкільного віку призводять до неповноцінного формування комунікативних навичок, що, своєю чергою, сприяє забезпеченню комунікативного процесу, отже, і сприяє розвитку пізнавальної діяльності, створює суттєві перешкоди у оволодінні дитьми знаннями. Через це їм значно важче засвоїти навички спілкування та складніше підготуватися до навчання у школі, порівняно із дошкільниками із нормотиповим мовленнєвим розвитком.

До числа ефективних засобів, які забезпечують успіх корекції мовленнєвих порушень у дошкільному віці, не обтяжують дітей зайвою інформацією, налаштовують на позитивний настрій, відповідають їх потребам та інтересам, відносять арт-терапію [8].

Арт-терапія – це вид психокорекції різноманітних порушень (інтелектуальних, емоційних тощо) засобами мистецтва і творчої діяльності. До основних видів арт-терапії відносять: живопис, графіку, фотографію, малювання та ліплення. Серед форм арт-терапії прийнято виділяти бібліотерапію, маскотерапію, музикотерапію, кольоротерапію, відеотерапію, пісочну терапію, ігротерапію, казкотерапію, драматерапію та інші [3, с.6].

Традиційно, у корекційній педагогіці арт-терапія постає як синтез кількох галузей наукового знання (психології, педагогіки, мистецтва, психофізіології та медицини). По суті вона є сукупністю методик, технік та технологій, що за допомогою символізму та опосередкованості продуктивними видами діяльності стимулюють креативні прояви дитини з особливостями психофізичного розвитку, і цим самим діагностують та коригують порушення у розвитку.

Потенціал арт-терапії у роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями важко переоцінити. Зосередимося на доведених фактах її ефективного застосування у корекційно-розвивальній роботі мовленнєвих порушень з дітьми дошкільного віку.

1. *Підвищення пізнавальної активності* дошкільників: дослідженням Смалъ І.П. доведено, що арт-терапевтичні заняття з дошкільниками з важкими мовленнєвими порушеннями призвело до суттєвого підвищенню рівня пізнавальної активності від низького до середнього [8].

2. *Розвиток когнітивної сфери та пізнавальних процесів* дітей: пам'яті, уяви, уваги, відчуттів, сприймання, мислення, мовлення [4]. Переоцінити важливість розвитку пізнавальних процесів дітей (мовлення, мислення, уваги, фантазії та креативності) неможливо. Адже завдяки розповіданню дошкільники вчаться самостійно мислити, добирати сюжети розповіді, висловлювати власні ідеї на певну тематику на занятті. Задіяння ж дрібної моторики при ліпленні, малюванні, вирізанні в ході підготовки дітей та роботи на арт-терапевтичному занятті дозволяє активувати створення нових нейрогенез та посилювати пізнавальну активність, розвивати мовлення. Наприклад, відтворюючи або самостійно складаючи казку, дитина максимально використовує свої лексичні, граматичні та синтаксичні ресурси, активно використовувати такі властивості зв'язного мовлення, як: послідовність, логічність, правильність і виразність [7,

с.93]. Із метою корекції порушень логічності мовлення дітей у процесі роботи над казкою доцільно використати такі різнорівневі вправи: «Міні-історія», «Нумо, відгадай», «Розкажи казку за хвилинку», «Продовж історію», «Вгадай початок», «Чого не вистачає?», «Придумай фінал».

3. Створює позитивні умови для соціалізації дітей, налагоджує стосунки між дошкільниками та дорослими [5]. Так, розповіді дітей в ході застосування казкотерапії, є дуже важливим засобом побудови довіри та вираження емпатії між дітьми. При живому спілкуванні відбувається обмін емоціями між дошкільниками. До того ж, якщо дошкільники обізнані із історіями інших, то це умова того, що вони будуть ставитися до тих, хто їх розповідає із особливим розумінням, тому, завдяки творчому розповіданню діти вчаться толерантності, ефективній взаємодії у дитячому колективі [4, с.47]. За даними досліджень Бондар Л.М [2], засоби арт-терапії посилюють комунікативні навички дошкільників із мовленнєвими порушеннями, розвивають конструктивні форми поведінки, здатність адекватно сприймати себе та оточуючих.

4. Сприяють зниженню надмірного напруження, тривожності, послаблюють комунікативні бар'єри та сприяють психоемоційній саморегуляції. Арт-терапія сприяє корекції станів дошкільників з мовленнєвими порушеннями через звільнення від негативних емоцій, можливість поглянути на них «збоку», «перетворити» свої негативні емоції на позитивні. Спрямування арт-терапії пов'язаний з тим, що в процесі творчої діяльності причина страху все менш і менш стає фіксованим психічним утворенням та свідомо піддається маніпуляції і перетворюється творчо.

5. Виступає засобом «лагідної» корекції мовленнєвих порушень шляхом включення в активну комунікацію, задіяння активуючої творчості, коли акцент робиться не на відхиленні, а на важливості самовираження та прояві індивідуальності кожної дитини. Творчість є природнім вираженням розвитку дитини, відображає весь спектр її переживань, дозволяє опрацювати та прожити важливі для неї теми [5].

6. Має великий діагностичний потенціал щодо виявлення мовленнєвих, психосоматичних та психоемоційних порушень в особистісному розвитку [6].

7. Формує толерантне ставлення дошкільників, соціального оточення до відмінностей у взаємодії з дітьми з мовленнєвими порушеннями, сприяє створенню безпечного інклюзивного середовища [5].

Корекційна робота із використанням арт-терапії передбачає умови довіри, підтримки для можливості дитини розкритися і описати (проговорити, намалювати) свої емоції, враження, описати героїв у формі сторітелінгу або через складання авторської казки, ілюстрації, через драматизування улюбленого сюжету. Допоміжними прийомами арт-терапевтичної роботи із дітьми з порушенням мовлення можуть стати виготовлення ляльок та малювання, які можна використовувати у підготовці та проведенні корекційних занять [7, с.93].

Структурою арт-терапевтичного заняття мають бути передбачені важливі методичні етапи роботи [8]:

1. Організаційний момент: активізація та залучення дітей до роботи.

2. Постановка діагностичної або формувальної мети, що полягатиме у створенні налаштування на групову творчість

3. Основна частина: опанування нового досвіду, викристання арт-терапевтичних технік, освоєння різних матеріалів, надання можливості використання різноманітних образотворчих матеріалів, сюжетних костюмів, музичних інструментів та ін.

4. Обговорення з дітьми роботи: усвідомлення виконаної роботи (обмін враженнями, читання віршів, придумування назви до робіт, запрошення батьків, виставка робіт).

5. Завершення: закріплення нового досвіду (групові вправи, підкріплення самооцінки шляхом закріплення того, що вдалося дитині, підтримка пізнавального інтересу та творчої налаштованості дітей).

Використання засобів арт-терапії у процесі логопедичних занять із дошкільниками має величезний потенціал з огляду на можливості корекції мовленнєвих порушень у дітей. Засоби арт-терапії у поєднанні із такими техніками, як: музикотерапія, кольоротерапія, казкотерапія та із ігровими ситуаціями із залученням казкових героїв, за підтримки розумової активності та позитивного настрою на всіх заняттях викликає величезний інтерес до мовленнєвих завдань у дітей, постійно підтримує їх позитивний настрій, стимулює розумову діяльність, мотивацію до розвитку зв'язного мовлення у різних видах діяльності.

Список літератури:

1. Білан І.О. Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами художньої ілюстрації. *Дошкільна освіта*. 2003. №1. С. 5-8.
2. Бондар Л.М. Використання методів арт-терапії в роботі з дітьми дошкільного віку. Педагогічний пошук. 2014. № 1. С. 54-57.
3. Валеса І.А. Проблеми розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку. *Вісник Житомирського державного університету*. 2009. №44. С.6-7.
4. Гавриш Н.П. Пізнавальні діалоги з дошкільниками. *Вихователь-методист*. 2009. №2. С.46-49.
5. Козич І.В., Гольцева Т. І. Арт-терапія як ефективна технологія соціалізації дітей з мовленнєвими порушеннями // *Спеціальна освіта та соціальна інклюзія: виклики ХХІ століття : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 листопада 2021 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2021.С.13-14. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/12345/5309/0048429.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=14> (дата звернення: 21.03.2024)*
6. Ленів З. П. Діагностика усного мовлення старших дошкільників засобами арттерапії : навч.-метод. посіб. Київ : Спадщина, 2011. 64 с.
7. Омельченко І.М., Федорович Л.О. Програма з корекційно-розвиткової роботи «Розвиток мовлення» для підготовчих, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із затримкою психічного розвитку. К, 2015. – 188 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne->

navchannya/korekciini_programy/1-programa-zpr-rozv-movl-pid-1-4-kl.pdf (дата звернення: 21.03.2024)

8. Смаль І.П. Психолого-педагогічна допомога дітям дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення методами арт-терапії // *European scientific congress. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. Barca Academy Publishing. Madrid, Spain. 2023. Pp. 314-319. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/02/EUROPEAN-SCIENTIFIC-CONGRESS-20-22.02.23.pdf#page=314>* (дата звернення: 20.03.2024)